

Egy supermanes képregényből tanultam meg olvasni. Egyszerű. Nem emlékszem, pontosan melyikből, arra sem, milyen gazembert győzött le éppen, nem emlékszem a cselekményre, és arra sem, hogyan jutottam hozzá a könyvhöz. Amit biztosan tudok:

18 Sherman Alexie

SUPERMAN ÉS ÉN

hároméves voltam, szpokén indián, Washington állam keleti részén a szüleimmel éltem a Spokane Indián Rezervátumban. Szegénynek számítottunk

volna bárhol, de mivel egyik vagy másik szülőm mindig talált valamilyen munkát éhbérért, rezervátumos mércével mérve középosztálybeliek voltunk. Egy fiú- és három lánytestvérrel osztoztam a rendszertelenül érkező fizetési csekeken, a reményen, a félelmen, és a kormánytól származó ételmaradékon.

Apám egyike a kevés indiánnak, akik szándékosan iratkoztak katolikus iskolába, bősz olvasója westerneknek, kémtörténeteknek, krimiknek, gengsztertörténeteknek, kosárljátékosok életrajzának, bárminek, ami elébe került. A könyveket fillérékért vette a holland zálogosnál, az Üdvhadseregnél vagy a Value Village üzletekben. Ha több pénze volt, áruházakban, kisebb árusítóhelyeken, kórházi ajándékboltokban is vásárolt újabb regényeket. A házuk megtelt könyvekkel. Őrületes halmokban álltak a fürdőszobában, a hálóban és a nappaliban. A munkanélküliség egyik ihletrohámában apám könyvespolcokat épített, és hamar tele is rakta őket a Kennedy-gyilkosságról, a Watergate-botrányról, a vietnami háborúról válogatás nélkül összeszedett könyvekkel, valamint az apacs westernek 23 kötetből álló teljes sorozatával.

Jól emlékszem, még olvasni se tudtam, de már leszedegettem a könyveket a polcra. Ha a szavakat nem is értettem, most is fel tudom idézni a pillanatot, amikor váratlan élességgel földerengett előttem, mire való a bekezdés. Magát a „bekezdés” szót sem ismertem, de azt megértettem, olyan, mint egy kerítés, körbefogja a szavakat. Egy bekezdésen belül közös célért dolgoznak. Okuk van rá, hogy egyazon kerítés mögött legyenek. Ez a tudás megörvendeztetett. A dolgokról bekezdésekben kezdtem gondolkodni. Eszerint a rezervátumunk is csak az Egyesült Államok egy bekezdése lett. A házuk egy másik, jól elkülöníthető bekezdés a tőlünk északra élő LeBreték vagy a délre lakó Fordék házához, nyugatra pedig a rezervátum iskolájához képest. Otthon minden egyes családtag külön bekezdésnek számított, de ezeket összekötötte a származás és a közös élmények. Ezzel a logikával a családomat hét bekezdésből álló esszének láttam: anya, apa, a bátyám, a halott nővérem, ikerhúgaim és örökbefogadott kisöcsém.

Ebben a bekezdésekre osztott világban került eléem az a bizonyos Superman-képregény. Minden egyes kocka, benne a képpel, dialógussal és

narratívával egy-egy háromdimenziós bekezdés. Az egyik képen Superman berobban egy ajtón. A ruhája piros-kék-sárga. A barna ajtó darabokra török. Nézem a kép fölötti szöveget. Nem tudok olvasni, de elképzelem, hogy az áll ott: „Superman berobban az ajtón.” Úgy teszek, mintha olvasnék, és hangosan kimondom: „Superman berobban az ajtón”. Szavak, mondatok látszanak Szupermen szájánál egy buborékban. Mivel betöri az ajtót, gondolom, azt mondja: „Betöröm az ajtót”. Megint úgy teszek, mintha olvasnék: „Betöröm az ajtót”. És így tanulok meg olvasni. 19

A történet önmagában is érdekes lehet. Az indián kislány magától tanul olvasni, hihetetlen tempóban. Már az óvodában Steinbeck *Érik a gyűmölcset* olvassa, míg mások az *Égig érő babot*. Ha nem rezervátumban élő indián lenne, kikiáltanák csodagyerekeknek. De mert rezervátumban élő indián kislány, csak furcsa. Úgy nő föl, hogy a gyerekkoráról gyakran harmadik személyben beszél, mintha ez tompítaná a fájdalmát és egyben szerényebbnek tüntetné fel.

Az okos indián veszélyes, indián és nem-indián társai egyaránt félnek tőle vagy kigúnyolják. Az osztálytársaimmal vívtam a napi harcaimat. Azt akarták, maradjak csöndben, ha a fehér tanár válaszokat, önkéntest, segítséget vár. Az indián gyerekektől elvárták, hogy ostobák legyenek. Az osztálytermen belül legtöbbször meg is feleltek ennek az elvárásnak, de osztálytermen kívül fütyültek rá. Olvasni alig tudtak, de kívülről fújtak több tucat törzsi éneket. Fehér tanítóik előtt nyökögtek, de bonyolult történeteket és adomákat meséltek a vacsoraasztalnál. Megadóan fejet hajtottak a fehér felnőtt előtt, de kihúzták magukat a náluk tíz évvel idősebb erőszakos indiánnal szembekeverülve. Mi indián gyerekek, hagyományosan kudarcot vallottunk a nem-indián világban. Hogy aztán ünnepélyesen elfogadjanak minket indián társaink és szánjanak a nem-indiánok.

Én nem akartam kudarcot vallani. Okos voltam. Arrogáns. Szerencsés. Általában késő éjszakáig olvastam, amíg csak nyitva bírtam tartani a szemem. Olvastam, ha időm volt, és ha nem, ebéd közben, a leckeírás után megmaradt percekben. Olvastam az autóban, mikor a család törzsi gyűlésre vagy kosármeccsre ment. A bevásárlóközpontokban berontottam egy-egy könyvárúháza, leszedtem a könyveket a polcra, beleolvastam, amennyibe csak tudtam. Olvastam apám filléres vagy antikvár könyveit. Kölcsönöztem a könyvtárból. Olvastam a sztorikat a müzlisdobozok hátán. Olvastam újságot. Olvastam az iskola, a kórház, a hivatal, a posta falára függesztett hirdeteméneket. A reklámszórólapokat. Az autós javítási kézikönyveket. Folyóiratokat. Bármit, amiben szavakat és bekezdéseket találtam. Öröm és csüggedés töltött el. Szerettem a könyveket, de tudtam, hogy ennek a szeretetnek egyetlen célja van. Próbáltam megmenteni az életemet.

Mindennek ellenére ma is meglep, hogy író lettem. Gyermekorvosnak készültem ugyanis. Most regényt, elbeszélést, verset írok. Iskolákat keresek föl, és kreatív írást tanítok indián gyerekeknek. A rezervátum iskolarendszerében engem még senki nem akart ilyesmire tanítani. Arra pedig egészen biztosan nem, hogy indián valaha is írt regényt, elbeszélést vagy verset. Mintha az indiánok nem lennének erre képesek. Nincs emlékem arról, hogy valaha is vendégtanár érkezett volna a rezervátumba. Pedig biztos jöttek. Kik lehettek? Hol vannak most? Léteznek-e? Olyan gyakran megyek az iskolákba, ahogy csak tudok. Az indián gyerekek bezúfolódnak az osztályterembe. Sokan maguk is írnak verset, novellát, regényt. Olvassák a könyveimet. És sok más könyvet. Csillogó szemmel és pimasz rácsodálkozással figyelnek. Ők is próbálják megmenteni az életüket. A hátsó sorokban pedig ott ülnek a már legyőzöttek, akik marcona képpel, színházi tökélyvel néznek levegőnek. Előttük üresen maradnak a füzetlapok. Nincs ceruzájuk, se tolluk. Csak bámulnak ki az ablakon. Elutasítanak, ellenállnak. – Könyvek – mondom nekik. – Könyvek! – Teljes súlyommal nekifekszem a bezárt ajtóknak. A zár nem enged. Okos vagyok. Arrogáns. Szerencsés. Próbálom megmenteni az életünket.

(Fordította: Lázár Júlia)

